

I Träskoposten nr 2 startade en artikelserie om folkliga dräkter. En återblick visar att många inom folkdansrörelsen under årens lopp varit involverade i processen att ta fram material till tidstroga dräkter.

### Återskapade dräkter

Det nyvaknade intresset för den gamla bondekulturen kulminerade under 1970-talet med vad som kom att kallas gröna vågen. I protest mot överkonsumtion och miljöförstöring sökte unga människor ett enklare och mera resurssparande levnadssätt i samklang med naturen. Man ville dra nytta av traditionerna och ta till vara det bästa ur den gamla kulturen, använda sig av återbruk och odla utan miljögifter. Studieförbunden var inte sena att erbjuda ett stort utbud av kurser där man kunde lära traditionella tekniker och hantverk. Gamla kulturformer som folkmusik, folkdans och folkdräkter fick ett uppsving utan motstycke. Folkmusik- och folkdansrörelser inventerade folklivsarkivens och museernas samlingar på uppteckningar, beskrivningar, folkliga föremål och kläder.

Många ville skaffa sig dräkt, som passade in i de olika aktiviteterna, men upptäckte att de material och mönster man hittills haft tillgång till inte motsvarade de krav som man nu ställde på autenticitet. Ungdomsringen anordnade kurser i att konstruera mönster och göra arbetsbeskrivningar efter hur originalplaggen var tillskurna och sydda. En mängd nya dräkter syddes i folkdanslagen och på studieförbundens kurser.

Nordiska museet erbjöd redan 1957 mönster gjorda efter plagg i två mansdräkter från Dädesjö socken. Några år senare kom mönster till plagg i den kvinnliga sommardräkten från Sunnerbo. Då mönsterritades också en opplötakjortel med svart kjol och liv av sammetsbrokad i rosa och grönt, ett raskförkläde, en klädeslista och en kappa från det konservativa dräktområdet i sydvästra Småland, samtliga inlämnade av samma givare. Mönster till en passande broderad överdel med hög krage fanns från Hallaryds socken.



Under 1970-talet konstruerades mönstren till opplötakjorteln med blå kjol och rött plyschliv och tillhörande lista samt ett raskförkläde från Virestads socken

Samtidigt kom mönster till en broderad överdel från Allbo härad som dock saknade den karaktäristiska höga kragen. Den har varit övre delen till en rynksärk. Vid en senare inventering hittades en rynkad remsa översydd med smocksöm i samma utförande som överdelens ärmbroderi. Remsan är med stor sannolikhet nederdelens rynkparti som suttit ihop med överdelen. Båda delarna kommer från samma givare men har fått olika inventarienummer. Flera plagg från Smålands museum och andra samlingar har senare mönsterritats för att komplettera och variera dräkterna.

Att hitta tyger i samma material och kvalitéer som i originalplaggen är inte alltid så lätt. Tygerna i forna tiders kläder var alltid av naturmaterial. Till högtidskläderna användes så gott som alltid dyrbara köpevaror, ofta i kvalitéer som inte längre tillverkas. Tyget rask, som var vanligt i högtidsförkläden, kan inte längre tillverkas. Tyger av sammetsbrokad och mönsterpressad ylleplysch, som i opplötakjortlarnas liv, får sökas bland finare möbeltyger. Helt omöjligt har det varit att hitta tyg i samma färgställning som i det rosa och gröna livet. Karin Gunnarsson, lagets dräktråd och mångårig studiehandledare i dräktsömnad, fann slutligen ett brokadtyg med beige botten och grön sammetslugg. Hon målade helt enkelt tygets botten med rosa textilfärg.

Betydligt enklare visade det sig att finna ylleplysch till det röda livet. Gunilla (Lubbe) Folkesdotter Morell och jag var 1982 på Nordiska museet för att studera dräktplagg. Vi skulle också leta efter ersättningstyg till den röda ylleplyschen. Med oss hade vi en skiss på mönstret avritat från en diabild. Vi besökte "fina tygaffären" på Karlagatan i Stockholm och fick bläddra i en katalog med franska 1700-talsmönster. Vi valde bland flera bra ersättningsmönster tills plötsligt



sidan med exakt samma mönster faller upp. Det var ett stort ögonblick! Tyget såldes sedan via Hemslöjden, Hantverket och Smålands distrikt av Sv Ungdomsringen, numera Folkdansringen, till många dräkter. Idag går det tyvärr inte att få tag på sådant tyg. Fabriken, som hade tryckstocken till originalmönstret, finns inte längre kvar och trots ihärdiga efterforskningar har det inte lyckats att hitta ett annat likvärdigt tyg.

Tyget i västarna från Dädesjö har ett tryckt mönster av långsgående svarta bladslingor. Strategin för att framställa ett sådant tyg var att låta färga in ylletyg i den röda nyansen, rita av originaltygets bladslingor och överföra mönstret till tyget med modern tryckteknik. Så gjorde dräktråden i Växjöortens Folkdanslag första gången i slutet av 1960-talet. Tio år senare antog dräktråden i Uppvidinge Folkdansgille samma utmaning. Tillsammans med en av lagets medlemmar, som var kunnig i screentryck, trycktes kuponger till ett 50-tal västar upp för hand.

År 2000 trycktes tyget åter upp i ett Leader II-projekt Folkdräkt i utveckling. Projektet genomfördes i Uppvidinge kommun i Kronobergs läns Hembygdsförbunds regi med mig som projektledare. Textilsamlingar i kommunens hembygdsföreningar inventerades på folkliga kläder från 1700-talet och 1800-talets första hälft. Museer, som hade folkliga plagg från Uppvidinge härad i sina samlingar, besöktes liksom några hem med privata samlingar. Plaggen dokumenterades med alla tillgängliga uppgifter och beskrevs i text och foto.

I projektet ingick också att mäta upp några plagg för att konstruera mönster och att låta trycka 50 kuponger av det röda västtyget. Projektet blev ett pilotprojekt till en större inventering som därefter genomfördes i länets hembygdsföreningar.

Den inventeringen av folkliga kläder i Kronobergs län omfattar nu över 1700 dokumenterade plagg och mer än dubbelt så många foton. Inventeringen har gett nya insikter i allmogens sätt att klä sig, i vilken takt man följde det borgerliga modet och inte minst, visar hur varierat man faktiskt klädde sig. I boken *Ståten och nyttan Folkliga kläder och textila traditioner i södra Småland*, utgiven av Dräktrådet i Kronobergs län, redovisas analys och resultat av det dokumenterade materialet. Till det återkommer jag nästa gång.

Birgitta Blixt